Кримінальний процес та криміналістика

УДК 343.132.1:343.301

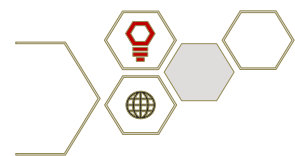
DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.19412996>**Баланс публічних інтересів та права на приватність у процедурі надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій****Сорока М. В.,**

здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня

"Державний університет "Київський авіаційний інститут",

Київ, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-7361-4711>**Прийнято: 16.03.2026 | Опубліковано: 30.03.2026**

Анотація. Статтю присвячено дослідженню проблеми забезпечення балансу між публічними інтересами, що виражаються в ефективному кримінальному переслідуванні, та конституційним правом особи на приватність у контексті процедури надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Зазначений баланс не може бути досягнутий через формальну наявність судового контролю: вимагає змістовної перевірки достатності підстав, пропорційності та субсидіарності кожного заходу відповідно до конвенційного тесту статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Аналізується роль слідчого судді як конституційного гаранта захисту прав особи, інформаційна асиметрія одностороннього провадження, процесуальні обмеження права на захист та правову допомогу, проблема недопущення захисника до матеріалів, що слугують підставою для ухвали про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Досліджено практику Європейського суду з прав людини щодо стандартів якості закону, гарантій від зловживань і вимог до

ефективного засобу захисту у справах, пов'язаних із таємним спостереженням. Встановлено, що рішення Європейського суду з прав людини фіксують системний характер порушень у вітчизняному регулюванні негласних слідчих (розшукових) дій. Розглянуто питання конфіденційного співробітництва у структурі оперативно-розшукової діяльності та доказових наслідків порушення процесуальних гарантій при проведенні негласних заходів. Обґрунтовується необхідність законодавчих змін, спрямованих на усунення структурних дефектів чинного регулювання: запровадження механізму обов'язкового постфактум-повідомлення особи, розширення переліку оскаржуваних ухвал, регламентація порядку розсекречування матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій та запровадження інституту спеціального адвоката при санкціонуванні найбільш інвазивних негласних слідчих (розшукових) дій.

Ключові слова: право на захист; недопущення захисника; кримінальне провадження; контроль; зарубіжний досвід; права людини; розумні строки; права і свободи особи; оперативно-розшукова діяльність; конфіденційне співробітництво.

Balancing public interests and the right to privacy in the procedure for granting authorization to conduct covert investigative (search) actions

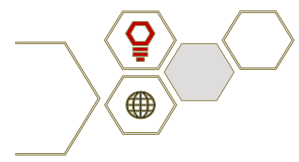
Mariia Soroka,

Doctoral student (third cycle of higher education),

State University "Kyiv Aviation Institute",

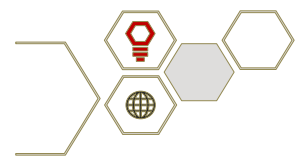
<https://orcid.org/0000-0002-7361-4711>

Abstract. The article is devoted to the study of the problem of ensuring a balance between public interests, expressed in the effective prosecution of criminal offences, and the constitutional right of an individual to privacy in the context of the

procedure for granting authorisation to conduct covert investigative (search) measures. This balance cannot be achieved merely through the formal existence of judicial control; it requires a substantive assessment of the sufficiency of the grounds, as well as the proportionality and subsidiarity of each measure in accordance with the Convention-based test under Article 8 of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. The article analyses the role of the investigating judge as a constitutional guarantor of the protection of individual rights, the informational asymmetry inherent in *ex parte* proceedings, procedural limitations on the right to defence and to legal assistance, and the problem of denying defence counsel access to the materials that serve as the basis for a court decision authorising covert investigative (search) measures. It also examines the case law of the European Court of Human Rights concerning standards of the quality of the law, safeguards against abuse, and the requirements for an effective remedy in cases involving secret surveillance. The study establishes that the judgments of the European Court of Human Rights demonstrate the systemic nature of violations within the domestic regulation of covert investigative (search) measures. Particular attention is given to the issue of confidential cooperation within the structure of operational-search activity and to the evidentiary consequences of violations of procedural guarantees in the course of conducting covert measures. The article substantiates the need for legislative amendments aimed at eliminating the structural deficiencies of the current regulatory framework, including the introduction of a mechanism of mandatory post factum notification of the person concerned, the expansion of the list of judicial decisions subject to appeal, the regulation of the procedure for declassification of materials related to covert investigative (search) measures, and the introduction of the institution of a special advocate in the process of authorising the most intrusive covert investigative (search) measures.

Keywords: right to defence; exclusion of defence counsel; criminal proceedings; control; foreign experience; human rights; reasonable time limits;

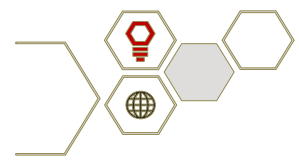

rights and freedoms of the individual; operational investigative activity; confidential cooperation.

Постановка проблеми дослідження. Негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД) є одним із найбільш інвазивних інструментів досудового розслідування, застосування яких безпосередньо зачіпає конституційно захищені права особи на недоторканність приватного спілкування, таємницю кореспонденції та недоторканність житла (статті 30–32 Конституції України). На відміну від більшості інших слідчих заходів, НСРД за своєю природою здійснюються без відома особи, стосовно якої вони проводяться, а відтак будь-яке відхилення від стандартів законності призводить не до виправного порушення, яке може бути усунене у ході подальшого провадження, а до невинного втручання у сферу конституційно захищених прав, що не піддається ретроспективній корекції. Ця особливість зумовлює принципово вищі вимоги до якості попереднього судового контролю, ніж ті, що висуваються до заходів, здійснюваних відкрито.

Зазначені права не є абсолютними. Відповідно до ст. 8 ЄКПЛ держава може обмежити їх за умови, що таке обмеження є законним, переслідує легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві. Саме ця тріада формує конвенційний тест, у межах якого вирішується питання балансу публічних інтересів та права на приватність. Ключовим є те, що всі три елементи тесту мають бути виконані кумулятивно: відсутність будь-якого з них – зокрема, відсутність належного обґрунтування пропорційності або невідповідність закону критерію «якості» – є самодостатньою підставою для констатації порушення Конвенції.

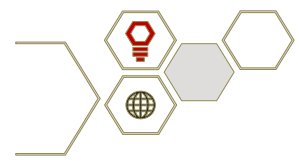
Водночас системні проблеми у вітчизняному регулюванні (відсутність чітких стандартів достатності підстав, обмеженість процесуальних можливостей захисника, системне нерозсекречення ухвал слідчого судді після завершення таємної фази, відсутність законодавчо закріпленого механізму

постфактум-повідомлення особи) утворюють структурний парадокс: первинний дозвіл надається в умовах максимальної інформаційної асиметрії, тоді як компенсаторні процедури, спроможні мінімізувати ризик свавілля та забезпечити здійснення перевірки втручання після завершення таємної фази, практично відсутні [1].

Додаткову гостроту проблемі надає питання права на захист та правову допомогу у провадженнях, пов'язаних із НСРД. Недопущення захисника до матеріалів, що слугують підставою для санкціонування, є іманентною рисою таємної фази провадження, яка в певних межах є процесуально виправданою. Проте відсутність будь-яких компенсаторних механізмів перетворює цю особливість на порушення права на справедливий судовий розгляд у широкому розумінні. Забезпечення права особи на кваліфіковану правову допомогу та доступ до засобів захисту є одним із критеріїв, за якими ЄСПЛ оцінює відповідність національних систем конвенційним стандартам, і саме в цій сфері Україна демонструє найбільш виражені системні дисфункції [2].

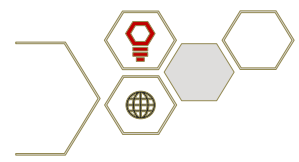
Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика судового контролю за проведенням НСРД, забезпечення прав особи під час їх здійснення та балансу публічних і приватних інтересів у цій сфері знайшла відображення у значному масиві вітчизняної наукової літератури. Ґрунтовний внесок у дослідження підстав, порядку проведення та судового контролю за НСРД зробили М. Погорецький [3], О. Байдик [4]; питання конституційно-конвенційної природи гарантій приватності досліджували І. Гловюк [5], С. Данило [6]. Питання права на невтручання у приватне та сімейне життя у практиці ЄСПЛ аналізували О. Бабаєва, О. Іорданова, К. Лагутіна [7]; проблематиці пропорційності втручання та балансу інтересів присвячено праці А. Скрипника та І. Тітка [8]. Порівняльний аналіз стандартів права на приватність у практиці ЄСПЛ представлено у монографії П. Де Герт та Г. Мальджері [9]. Питання попередньої оцінки доказів слідчим суддею при санкціонуванні НСРД досліджував Ю. Радзієвський [10]. Роль слідчого судді

як гаранта законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав при проведенні НСРД аналізували О. Дроздова та К. Заріцька [11]; умовам правомірності проведення НСРД присвячено роботу Т. Вахненко [12]. Значення практики ЄСПЛ для процесуальних рішень при проведенні НСРД висвітлено О. Білічаком [13]. Забезпечення балансу інтересів кримінального судочинства та гарантій адвокатської діяльності досліджував О. П. Бабіков [2; 14]; питання конфіденційного співробітництва адвоката з правоохоронними органами та його правових обмежень і гарантій проаналізовано В. Рябченком [15]. Проблематику оскарження процесуальних рішень у досудовому кримінальному провадженні висвітлено В. В. Андрухом [1].

Разом із тим у сучасній доктрині недостатньо дослідженою залишається комплексна проблема балансу публічних інтересів і права на приватність саме в процедурі надання дозволу на НСРД – у взаємозв'язку з правом на захист, правовою допомогою, конфіденційним співробітництвом у структурі оперативно-розшукової діяльності та механізмами постфактум-контролю. Рішення ЄСПЛ суттєво оновили доктринальні стандарти в цій галузі, що підтверджує необхідність комплексного дослідження.

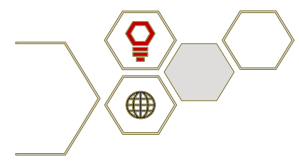
Метою статті є комплексний аналіз механізму забезпечення балансу між публічними інтересами та правом особи на приватність у процедурі надання дозволу на проведення НСРД, виявлення структурних дефектів чинного правового регулювання та обґрунтування пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням стандартів ЄСПЛ і зарубіжного досвіду. Реалізація цієї мети передбачає: охарактеризувати конституційно-конвенційну природу балансу інтересів; дослідити роль слідчого судді та проблему інформаційної асиметрії; проаналізувати вплив обмеження права на захист і правову допомогу; дослідити питання конфіденційного співробітництва у структурі оперативно-розшукової діяльності (ОРД); сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства.

Методологічну основу дослідження становлять аналітичний та синтетичний методи — для вивчення структурних елементів процедури надання дозволу на НСРД та їх взаємозв'язку; порівняльно-правовий метод — для аналізу зарубіжного досвіду врегулювання таємного спостереження та виявлення оптимальних моделей судового контролю; системно-структурний метод — для визначення структурних дефектів чинного правового регулювання та взаємозв'язку між ними; нормативно-догматичний метод — для тлумачення норм Кримінально-процесуального кодексу України та формулювання пропозицій щодо вдосконалення законодавства; метод аналізу судової практики ЄСПЛ — для визначення конвенційних стандартів у сфері таємного спостереження.

Виклад основного матеріалу. Конституція України гарантує недоторканність приватного спілкування (ст. 31), нерозголошення таємниці листування та інших видів кореспонденції, а також непорушність житла (ст. 30). Ці права кореспондують із захисним полем ст. 8 ЄКПЛ, яка охоплює поняття «приватне і сімейне життя, житло і кореспонденція» та забороняє свавільне втручання публічної влади. Принципово важливо, що ст. 8 ЄКПЛ у практиці ЄСПЛ тлумачиться широко: охоплює не лише зміст комунікацій, а й метадані, відомості про місцезнаходження особи, зображення, зафіксовані під час спостереження, а в цифровому середовищі — доступ до будь-яких пристроїв і даних, що дозволяють відтворити приватне життя особи в її повноті [7].

Відповідно до встановленого ЄСПЛ тесту, втручання держави в права, захищені ст. 8 ЄКПЛ, є допустимим за одночасної наявності трьох умов. Перша — законність: втручання ґрунтується на законі, що відповідає критерію якості, тобто є доступним, передбачуваним і містить достатні гарантії проти зловживань. Друга — наявність легітимної мети, вичерпний перелік яких закріплений у ч. 2 ст. 8 ЄКПЛ; у кримінальному провадженні такою метою є запобігання злочинам і забезпечення суспільної безпеки. Третя — необхідність

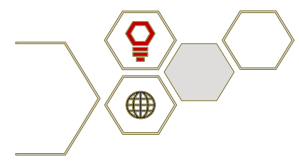

у демократичному суспільстві, що трансформується у вимогу пропорційності: втручання має бути спрямоване на реальну потребу та обмежене в природі, обсязі і тривалості настільки, наскільки це треба для досягнення легітимної мети [8].

У доктрині та практиці ЄСПЛ критерій «якості закону» є особливо значущим у сфері таємного спостереження, оскільки передбачуваність правового регулювання виступає єдиним засобом захисту, доступним до здійснення заходу. Практика ЄСПЛ сформувала розширене розуміння цієї вимоги: законодавство має містити чіткі правила щодо умов застосування негласних заходів, меж їх тривалості, порядку зберігання отриманих даних та механізмів контролю за їх використанням [9]. Відсутність таких правил у чинному КПК України є однією з причин системних порушень, що констатуються ЄСПЛ.

Принцип пропорційності є центральним критерієм балансування у практиці ЄСПЛ: втручання має адресувати реальну потребу кримінального правосуддя, бути обмеженим у природі, обсязі та тривалості, спиратися на мотиви, що є належними і достатніми щодо конкретних обставин справи. Критично важливо, що субсидіарність (відсутність або істотна недостатність менш інвазивних альтернатив) має бути відображена у процесуальному обґрунтуванні клопотання та в ухвалі слідчого судді. Доктринальна формула причинності «факти → ризики → ціль НСРД → причини вибору цього виду → причини вибору такого обсягу і строку → причини неможливості іншого рішення» є не академічною абстракцією, а тим мінімальним стандартом змістовного мотивування, відсутність якого перетворює судовий дозвіл на формальний реквізит [2].

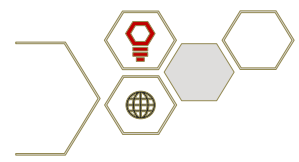
Категорія «достатності підстав», передбачена ст. 248 КПК України, має тлумачитися у системному зв'язку з конвенційним тестом: не як мінімально достатній набір загальних тверджень про наявність підозри, а як вимога пропорційно-обґрунтованого обмеження приватності. Слідчий суддя,

надаючи дозвіл на застосування НСРД, зобов'язаний оцінити виправданість втручання через призму законності, легітимності мети та необхідності в демократичному суспільстві – це є конвенційним зобов'язанням, похідним від ратифікації ЄКПЛ. Саме тому у наукових роботах із судового контролю у сфері НСРД критично оцінюється формалізм при санкціонуванні: якщо судовий дозвіл не демонструє реального зважування, він перестає виконувати роль запобіжника від свавільного втручання у приватне життя та втрачає легітимаційний потенціал [10].

Особливу увагу привертає рішення ЄСПЛ у справі Петржак, Бихавська-Сінярська та інші проти Польщі (2023), яке є найповнішим артикулюванням вимог до ефективного незалежного перегляду рішень про таємне спостереження. Констатуючи порушення ст. 8 ЄКПЛ щодо трьох різних режимів таємного спостереження, Суд виокремив два структурно пов'язані дефекти: відсутність вимоги розумної підозри як матеріальної умови і відсутність ефективного засобу оскарження як процесуальної гарантії. Принциповим є наголос Суду на тому, що навіть після завершення таємного спостереження особа, щодо якої воно проводилося, має право на отримання інформації про факт такого спостереження та на оскарження його законності, а відсутність такого механізму є самостійним порушенням Конвенції [16].

Центральним елементом системи гарантій законності НСРД є інститут судового контролю, що реалізується через повноваження слідчого судді. Гарантійна функція слідчого судді у провадженнях про НСРД охоплює три взаємопов'язані виміри: роль попереднього фільтра законності (змістовна перевірка достатності підстав, субсидіарності та пропорційності заходу); роль гаранта обґрунтованості (переконання в необхідності заходу, виражене в належно мотивованій ухвалі); роль забезпечувача подальшої перевірюваності (формування документальної основи для майбутнього постфактум-контролю). Зазначені виміри є рівнозначними: акцент виключно на першому при

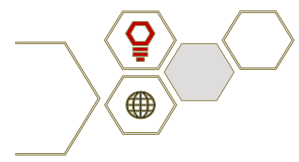

ігноруванні третього унеможлиблює ефективний захист прав особи після завершення таємної фази [16].

Однак реалізація цих функцій суттєво ускладнюється внаслідок структурної асиметрії одностороннього провадження. Розгляд клопотання про дозвіл на НСРД здійснюється без участі сторони захисту, що є процесуально виправданою особливістю таємного заходу. Проте за умови відсутності компенсаторних процедур вона породжує системний ризик: слідчий суддя оцінює лише аргументи сторони обвинувачення, не маючи доступу до контраргументів. варто відзначити практичні дисфункції саме в цій площині: недостатню обґрунтованість клопотань, відсутність ідентифікуючих ознак об'єктів спостереження, ігнорування часових обмежень при повторних зверненнях, формальне виконання вимог без реального наповнення клопотання доказовим матеріалом [17].

Слідчий суддя у провадженнях про НСРД виконує функцію фільтра ризиків необґрунтованого обмеження прав, а не процесуального реєстратора клопотання. Предметом його розгляду є не абстрактна доцільність негласної дії, а переконливість поданих матеріалів для подолання презумпції невинуватості втручання. Цей підхід потребує від слідчого судді не лише перевірки реквізитів клопотання, а й оцінки фактичного наповнення кожного обов'язкового елемента: наявності обґрунтованої підозри, неможливості досягнення цілей провадження в інший спосіб, відповідності виду НСРД меті доказування, пропорційності обсягу та строку заходу. Лише за послідовного застосування цього підходу судовий контроль може слугувати реальним запобіжником проти свавілля [2; 14].

Значущою є також проблема прав сторонніх суб'єктів, які зазнали непередбачуваного втручання у сферу приватності внаслідок проведення НСРД: захід, формально санкціонований щодо однієї процесуальної фігури, фактично спричиняє втручання у приватне спілкування інших осіб. Стандарт достатності підстав має включати не лише доведення потреби у втручанні

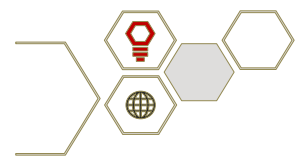

щодо визначеної особи, а й прогнозовану архітектуру комунікаційних зв'язків, де залучення третіх осіб є типовим ризиком, який слідчий суддя зобов'язаний врахувати при визначенні меж і способу проведення НСРД [11]. Ця проблема набуває особливої гостроти в умовах цифровізації, коли топічно визначений дозвіл на втручання може фактично означати доступ до масивів даних, що дозволяють реконструювати приватне життя особи в її повноті.

Право на захист та правову допомогу, гарантоване ст. 59, 63 Конституції України та ст. 6 ЄКПЛ, зазнає специфічних обмежень у провадженнях, пов'язаних із НСРД. Проблематика має декілька взаємопов'язаних вимірів: недопущення захисника до матеріалів, що слугують підставою для дозволу; обмеженість апеляційного оскарження ухвали про дозвіл; інформаційна асиметрія при постфактум-захисті прав клієнта.

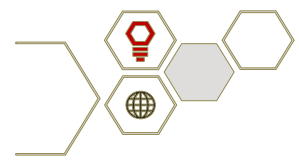
Ст. 309 КПК України, що містить вичерпний перелік ухвал слідчого судді, які підлягають апеляційному оскарженню, унеможлиблює безпосереднє оскарження рішення про дозвіл на НСРД. Апеляційні суди системно відмовляють у відкритті відповідних проваджень, обґрунтовуючи відмову відсутністю ухвали у переліку ст. 309 КПК. Ця процесуальна конструкція переносить захист прав на постфактум-стадії, де захисник зіштовхується з подвійним бар'єром: з обмеженим доступом до самих процесуальних документів; зі складністю доведення незаконності заходу на підставі матеріалів, до яких захисник не мав доступу в момент його проведення.

Вищий антикорупційний суд та Верховний Суд України виробили певні підходи до питання відкриття матеріалів НСРД у стадії судового розгляду, однак системної та передбачуваної нормативної рамки для цього процесу не існує [18]. Захисник опиняється у ситуації, коли його можливість здійснювати захист є похідною від режиму доступу. Така ситуація суперечить принципу рівності процесуальних можливостей сторін і позбавляє право на захист реального змісту в частині оскарження законності НСРД.

Особливої уваги заслуговує проблема захисту адвокатської таємниці при проведенні НСРД. Відповідно до практики ЄСПЛ, втручання у комунікації адвоката потребує особливо чітких гарантій, а баланс інтересів для самозайнятих осіб є якісно іншим – поріг допустимості втручання підвищується [17]. Суд підкреслив, що будь-яка слабкість у санкціонуванні або нагляді стосовно цих осіб набуває більшої ваги в оцінці пропорційності. Чинне законодавство України не містить спеціальних процедурних обмежень щодо прослуховування комунікацій адвоката з клієнтом, що є суттєвим нормативним дефектом, здатним призводити до порушень ст. 8 ЄКПЛ у цій категорії справ [12].

Залучення осіб до конфіденційного співробітництва у контексті НСРД генерує кілька взаємопов'язаних правових проблем: межа між правомірним конфіденційним сприянням і забороненою провокацією злочину є концептуально тонкою і потребує чітких нормативних критеріїв. Практика ЄСПЛ послідовно підкреслює: застосування таких заходів має виключати можливість провокації злочину або інших форм зловживання владою, а відповідні межі мають бути нормативно визначеними та верифікованими судом [15]. Також інформація від конфіденційних співробітників часто є первинною підставою для клопотання про НСРД, проте зміст і достовірність таких відомостей не можуть бути перевірені слідчим суддею в повному обсязі через режим їх захисту. Це додатково посилює проблему інформаційної асиметрії одностороннього провадження. Доктринальне вирішення цієї проблеми потребує чіткого розмежування між оперативно-розшуковою функцією конфіденційного співробітництва та його процесуальними наслідками у кримінальному провадженні. Зокрема, слідчий суддя при розгляді клопотання про НСРД, заснованого на відомостях конфіденційного джерела, зобов'язаний перевіряти мінімально достатній обсяг відомостей, що свідчать про достовірність і незаангажованість такого джерела.

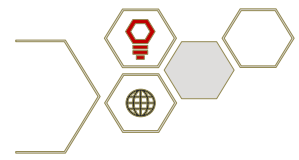

Конфіденційне співробітництво може вступати у конфлікт із правом особи на захист, якщо адвокат сам є об'єктом такого співробітництва або якщо конфіденційний співробітник отримує доступ до адвокатської таємниці через свою роль у провадженні. Саме тому В. Рябченко наголошує на необхідності встановлення правових обмежень для конфіденційного співробітництва у провадженнях, де адвокат є стороною або де таке співробітництво здатне порушити гарантії адвокатської таємниці: це є умовою збереження реального, а не декларативного права на правову допомогу [15].

Принцип розумних строків кримінального провадження набуває специфічного змісту у провадженнях, пов'язаних із НСРД. Системне нерозсекречення ухвал слідчого судді після завершення таємної фази фактично унеможливорює реалізацію права особи на ознайомлення з підставами обмеження її прав у розумний строк. Якщо особа отримує відомості про факт проведення щодо неї НСРД лише з обвинувального акту – іноді через кілька років після завершення заходів, – строки для реалізації будь-яких компенсаторних механізмів виявляються надмірно стислими.

Визнана практикою ЄСПЛ вимога постфактум-повідомлення особи про факт таємного спостереження є прямим проявом принципу розумних строків у його правозахисному вимірі. Вимога своєчасного розсекречення ухвал і повідомлення особи є важливою не лише для забезпечення права на оскарження, а й для реалізації захисником права на доступ до матеріалів провадження у розумний строк. Відсутність нормативно визначених строків розсекречування породжує ситуацію, за якої особа може взагалі ніколи не дізнатися про факт втручання у її приватне спілкування, якщо кримінальне провадження закривається без повідомлення підозри [6].

У контексті розумних строків слід також зазначити, що тривалість проведення НСРД має бути мінімально необхідною і обмеженою умовами ухвали. Практика засвідчує, що частина клопотань позиціонуються як ініціальні, попри їхню фактичну вторинність, що дозволяє ухилятися від

підвищених вимог до мотивування у разі продовження заходу. Ця проблема є проявом більш загального дефекту: відсутності нормативного механізму виявлення ситуацій, коли строки НСРД фактично продовжуються в обхід передбаченої процедури. Такий механізм у поєднанні з вимогою розсекречення ухвали у визначені строки після завершення НСРД забезпечив би реалізацію права на доступ до засобу захисту у розумний строк.

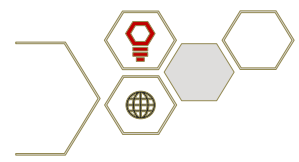
На підставі проведеного аналізу можна сформулювати конкретні, нормативно обґрунтовані пропозиції щодо змін до КПК України, спрямованих на усунення структурних дефектів у забезпеченні балансу публічних інтересів та права на приватність при проведенні НСРД.

1. Доповнити ст. 248 КПК України нормою про обов'язкові елементи мотивування ухвали слідчого судді та законодавчо визначити стандарт достатності підстав із зазначенням критеріїв перевірки.

2. Внести зміни до ст. 309 КПК шляхом включення ухвал про дозвіл на НСРД до переліку оскаржуваних рішень – з умовою, що таке оскарження здійснюється після завершення таємної фази та розсекречення ухвали.

3. Запровадити законодавчий механізм обов'язкового постфактум-повідомлення особи про проведення НСРД після завершення таємної фази із нормативним визначенням строків такого повідомлення та вичерпним переліком підстав для винятків, які можуть встановлюватися лише на підставі рішення суду. Запровадження такого механізму є не лише вимогою ЄСПЛ, а й умовою дотримання принципу розумних строків у частині доступу особи до засобів захисту.

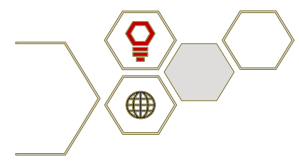
4. Установити в КПК та в законодавстві про адвокатуру спеціальні процедурні обмеження щодо моніторингу комунікацій адвоката з клієнтом та інших осіб, що мають процесуальні привілеї, передбачивши автоматичне визнання відповідних матеріалів недопустимими при порушенні цих обмежень.

5. Запровадити інститут спеціального адвоката при санкціонуванні найбільш інвазивних НСРД. Такий інститут забезпечить оспорування підстав і пропорційності клопотання незалежним процесуальним актором без порушення таємності провадження, підвищить якість первинної санкції та усуне структурну проблему однобічності розгляду.

Перелік НСРД, для яких запровадження цього інституту є найбільш нагальним, охоплює зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, агентурне проникнення до організацій, заходи стосовно адвокатів та представників інших «ліберальних професій», а також цифрові методи доступу до інформаційних систем.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що баланс між публічними інтересами та правом на приватність у процедурі надання дозволу на НСРД не може бути досягнутий через формальну наявність судового контролю, оскільки потребує змістовного мотивування кожного рішення відповідно до конвенційного тесту і є невіддільним від функціонування наскрізної системи гарантій від зловживань на всьому «життєвому циклі» таємного заходу. Одностороннє провадження без компенсаторних механізмів породжує системні ризики порушення права на захист, права на правову допомогу та права на приватність. Відсутність механізму постфактум-повідомлення особи, непрозорий режим розсекречування ухвал і перелікова модель ст. 309 КПК України становлять три взаємопов'язані структурні дефекти, що підлягають усуненню в межах єдиного законодавчого пакету. Конфіденційне співробітництво у структурі оперативно-розшукової діяльності має чіткі конвенційні межі: не може слугувати інструментом провокації злочину або обходу гарантій справедливого судового розгляду. Клопотання про НСРД, що засновані на відомостях конфіденційних джерел, підлягають посиленій перевірці слідчим суддею в частині достовірності та незаангажованості первинної інформації. Принцип розумних строків кримінального провадження включає обов'язок держави забезпечити особі доступ до засобу захисту у

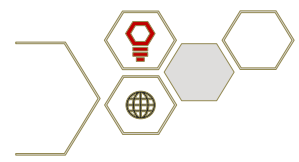

розумний строк після завершення таємної фази, що є неможливим за умови відсутності нормативно визначеного механізму повідомлення та розсекречування.

Реалізація запропонованих законодавчих змін дозволить сформувати в Україні кримінальний процесуальний механізм, що реально, а не декларативно забезпечує баланс публічних інтересів і права на приватність при застосуванні найбільш інвазивних інструментів досудового розслідування та відповідатиме стандартам ЄКПЛ і кращим практикам держав ЄС.

Список використаних джерел

1. Андрух В. В. Оскарження у досудовому кримінальному провадженні: дис.... д-ра філос.: 081. Кропивницький, 2025. 250 с.
2. Бабіков О. П. Судовий контроль за додержанням прав і свобод людини під час розгляду клопотань сторони обвинувачення про дозвіл на проведення негласних слідчих (розшукових) дій в аспекті дотримання засад права на справедливий суд. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 3 (83). С. 175–180.
3. Погорецький М. А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 21–24.
4. Байдик О. А. Участь захисника у проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій під час досудового розслідування: окремі проблемні питання. *Вісник кримінального судочинства*. 2024. № 3–4. С. 223–243.
5. Гловюк І. В. Актуальні питання правомірності обмеження прав людини у досудовому розслідуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 1–2. С. 47–58.
6. Данило С. М. Забезпечення прав і законних інтересів особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у

приватне спілкування. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 30 (3). С. 591–602.

7. Бабаєва О., Йорданова О., Лагутіна К. Право на невтручання у приватне та сімейне життя: практика Європейського суду з прав людини. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 5. С. 220–227.

8. Скрипник А. В., Тітко І. А. Проблематика пропорційності втручання та балансу інтересів у практиці Європейського суду з прав людини. *Право і суспільство*. 2017. № 6. С. 22–26.

9. De Hert P., Malgieri G. European Court of Human Rights and the right to privacy: current trends and challenges. Brussels: VUB Press, 2023. 264 p.

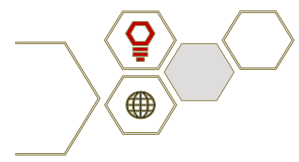
10. Радзівський Ю. Є. Попередня (розумна) оцінка доказів слідчим суддею як причина ухвалення необґрунтованих кримінальних процесуальних рішень під час здійснення судового контролю. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2026. Т. 3, № 1. С. 131–135.

11. Дроздова О. В., Заріцька К. Г. Слідчий суддя як гарант забезпечення законності та обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2021. Т. 29. С. 98–107.

12. Вахненко Т. В. Умови правомірності проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. № 1. С. 101–106.

13. Білічак О. А. Значення практики ЄСПЛ для ухвалення процесуальних рішень при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Кримінальне процесуальне право*. 2020. № 3 (32). С. 158–169.

14. Бабіков О. П. Забезпечення балансу інтересів кримінального судочинства та гарантій адвокатської діяльності: межі допустимого втручання та оцінка здобутих доказів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 6. С. 195–198.

15. Рябченко В. В. Конфіденційне співробітництво адвоката з правоохоронними органами: правові обмеження та гарантії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2025. № 3, № 89. С. 437–443.

16. Pietrzak and Bychawska-Siniarska and Others v. Poland: рішення ЄСПЛ від 04.07.2023. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14333> (дата звернення: 10.01.2026).

17. Бондаренко О. Огляд практики Вищого антикорупційного суду щодо визнання недопустимими результатів негласних слідчих (розшукових) дій. URL: <https://surl.li/rfqzig> (дата звернення: 10.01.2026).

18. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (квітень 2025 р.). URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Oglyad_KKS_kviten_2025.pdf (дата звернення: 10.01.2026).